Schakels

SURINAME EN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

BALANS VAN CULTURELE SAMENWERKING

UITGAVE VAN HET KABINET VAN DE VICE-MINISTER PRESIDENT - PLEIN 1 - 'S-GRAVENHAGE

JAARGANG 1962 - S 48/NA 37

Inhoud:

Foto omslag:
Cultureel Centrum Aruba – Oranjestad

Ten geleide

Dit gecombineerde Suriname-Nederlandse Antillen-nummer van „Schakels" bedoelt aan te sluiten bij de editie „Culturele aspecten", die in 1959 in deze serie verscheen.

Het citaat uit de radio-causerie van Lou Lichtveld, dat toen in het „Ten geleide" werd aangehaald, namelijk: „Wie Suriname vroeger gekend heeft en het land vandaag bezoekt, zal er versteld van staan hoeveel culturele activiteit op het ogenblik aan de gang is", geldt momenteel in nog sterkere mate dan destijds zowel voor Suriname als voor de Nederlandse Antillen.

Dit blijkt wel duidelijk uit het in dit nummer gegeven overzicht van de ontwikkeling der culturele activiteiten in beide landen op het terrein van lekespel, film, toneel, ballet, literatuur en lectuurvoorziening. In de laatste causerie van dit nummer „Balans van culturele samenwerking" wordt tenslotte in vogelvlucht een indruk gegeven van hetgeen in 1961 op cultureel gebied tot stand kwam.

Deze editie van „Schakels" wil nogmaals het belang onderstrepen van samenwerking op cultureel terrein als een van de belangrijkste elementen ter bevordering van het geestelijk contact tussen de bewoners van de drie landen van ons Koninkrijk.

DRS. M. D. THIJS
Secretaris Sticusa

Het boek in Suriname

In dit artikel wordt de aandacht speciaal gewijd aan de verspreiding van het boek in Suriname.

Men vindt in Paramaribo een aantal welvoorziene boekhandels, waar men ook vrijwel elk Nederlands boek onmiddellijk na verschijnen kan verkrijgen. Deze boekwinkels bereiken een voor de kleine Surinaamse gemeenschap bijzonder grote omzet, waaruit kan worden geconcludeerd, dat men in Suriname veel en graag leest. Nog duidelijker blijkt dit, als we de geschiedenis nagaan van de grootste boekerij in Suriname: de bibliotheek van het C.C.S.: het Cultureel Centrum Suriname. Aan het einde van de laatste wereldoorlog bezat Suriname buiten de Landsboekerij, die voornamelijk wetenschappelijke werken bevatte, slechts enkele verspreide boekerijtjes. Een gediplomeerd bibliothecaris was er in heel Suriname niet. Terstond na de oprichting van het Cultureel Centrum Suriname werd in een klein pand een bibliotheekje begonnen met voorlopig uitsluitend een jeugdleeszaal. Een subsidie van de Sticusa, de in Amsterdam gevestigde Stichting voor Culturele Samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen, maakte deze start mogelijk. Van dat tijdstip af werden jaarlijks toenemende hoeveelheden boeken naar deze bibliotheek gezonden. Al zeer spoedig was deze boekerij vooral door de jeugd „ontdekt" en al even spoedig bleek hoezeer deze instelling in een behoefte voorzag. Aan de onhoudbaar geworden toestand in de veel te kleine bibliotheek kwam een eind, toen in 1954 met Sticusa-steun een gebouwencomplex voor het C.C.S. tot stand kwam, waarin een ruime bibliotheek met leeszalen voor volwassenen en kinderen alsmede een studiezaal was ingericht. De leiding werd toevertrouwd aan een uit Nederland uitgezonden bibliothecaresse, terwijl een Surinaamse onderwijzer met een Sticusa-beurs naar Nederland kwam om het directeursdiploma te behalen. Nog steeds steeg de belangstelling zo zeer, dat aanvulling van dit boekenbezit daarmee nauwelijks gelijke tred kon houden. Het aantal uitleningen van deze bibliotheek nam in de vijf jaren tussen 1954 en 1958 toe van 25.000 tot bijna 90.000!

In de jeugdbibliotheek worden de boeken zo intens gebruikt dat in 1957 elk kinderboek gemiddeld 10,5 maal was uitgeleend, terwijl in Nederland een uitleenfrequentie van 6,5 als normaal geldt.

Hoewel deze boekerij slechts een deel van de uitgebreide stad Paramaribo bereikt, blijkt hieruit, dat zelfs in dit bevoorrechte deel de leeshonger na 5 jaren eer toedan afneemt. Het had altijd al in de bedoeling gelegen, dat deze bibliotheek als

Bibliotheek en kinderbibliotheek – Paramaribo FOTO: TER LAAG JR., PARAMARIBO

centrale zou gaan fungeren voor de op te richten wisselbibliotheken in de buitenwijken van Paramaribo en in de distrikten. Doordat het bibliotheekpersoneel in de bibliotheek zelf de handen al meer dan vol had aan het verwerken van de enorme toeloop, heeft de oprichting van de dépendances langer geduurd dan wenselijk was.

Toch zijn thans in de distrikten enige wisselbibliotheken in bedrijf, waarvan wel de voornaamste die van het Cultureel Centrum Nickerie is. Ook in een echte volkswijk van Paramaribo aan de Koningsstraat kon een filiaal van de C.C.S.-bibliotheek worden geopend. Het laat zich aanzien, dat de bibliotheken in Suriname nog tal van jaren veel meer in het centrum der belangstelling zullen staan dan de Openbare Leeszalen en Bibliotheken hier te lande. Dit moet in belangrijke mate worden toegeschreven aan het op veel plaatsen ontbreken van radio en het geheel afwezig zijn van televisie als media van goede ontspanning en voorlichting. Naast de zojuist vermelde C.C.S.-bibliotheek en de wisselbibliotheken in de distrikten telt Suriname nog een groot aantal speciale boekerijen, zoals die van het Surinaams Museum, die een rijk bezit aan archivalia heeft, de bibliotheken van de Rechtsschool, de Medische School etc.

Van het gehele hier genoemde boekenbezit van Suriname werd een centrale catalogus samengesteld. Door middel van deze catalogus zijn alle bibliotheken voor de belanghebbenden beter toegankelijk geworden. Ook aan de opbouw van de systematische en alfabetische catalogi der bibliotheken afzonderlijk zal dit werk zeer ten goede komen.

Terwijl de C.C.S.-bibliotheek te Paramaribo vooral de rol vervult van de Openbare Leeszalen en Bibliotheken hier te lande en de speciale boekerijen daarnaast de wetenschappelijk geïnteresseerde literatuur verschaffen, bleven er toch nog behoeften over, waaraan de genoemde boekerijen niet konden voldoen. Ik doel hier op het verschaffen van leesstof aan al degenen, die reeds aanvankelijk leesonderwijs hebben genoten, maar nog niet zulk een graad van ontwikkeling of geoefendheid hebben bereikt, dat lezen tot iets gewoons geworden is. Bij deze leesstof moet rekening worden gehouden met het feit, dat tussen de laatst „doorworstelde" schoolboekjes en de „gewone" boeken, pamfletten, tijdschriften of kranten een brede kloof ligt. Deze kloof is tot dusver in Suriname voor duizenden onoverbrugbaar gebleven. Het is de volkslektuur, die de weg moet banen naar normale leesgewoonten, naar vrijwillig bibliotheekbezoek en naar zelfontwikkeling.

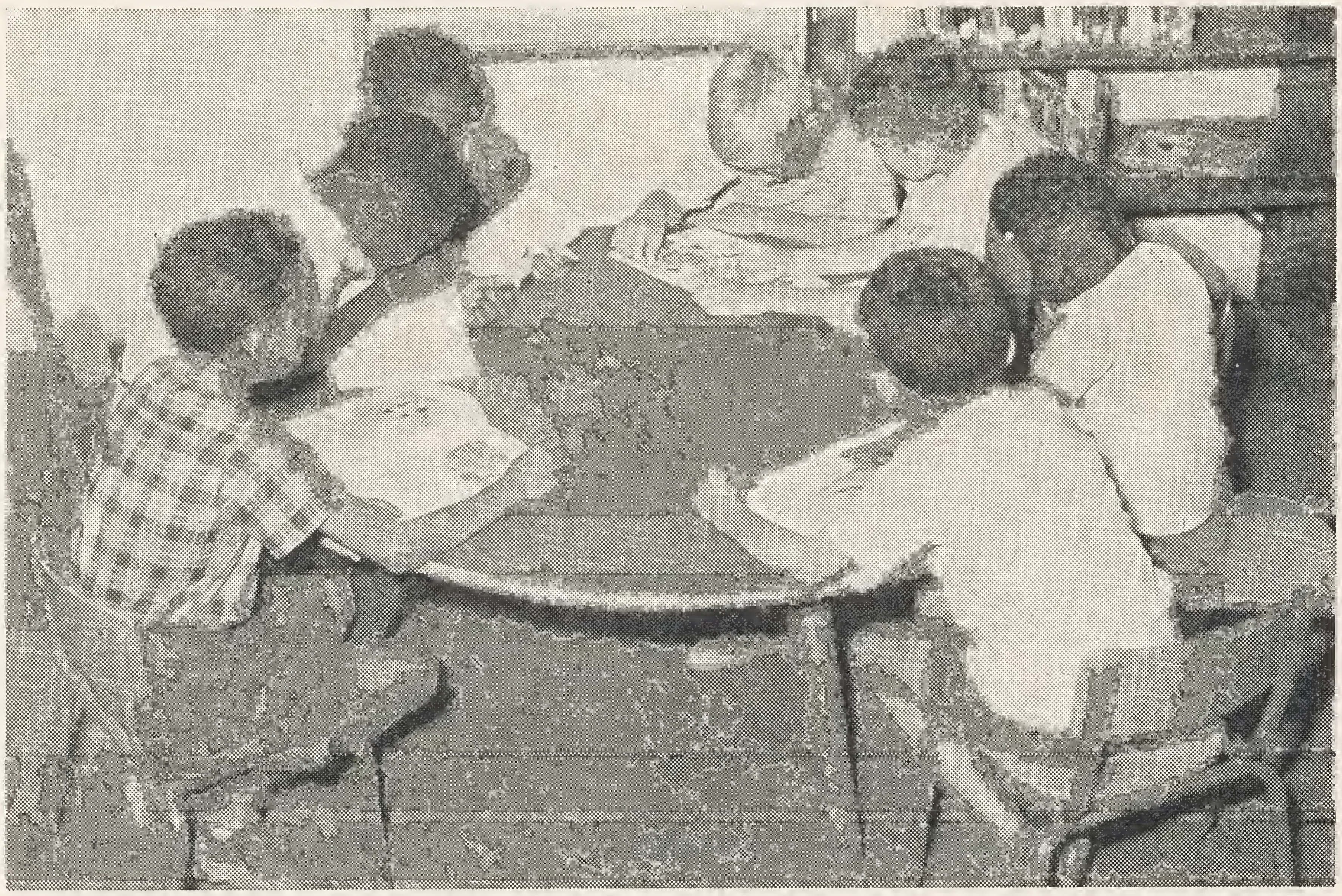
Om in deze behoefte te voorzien, werd op 29 maart 1958 door de Regering van Suriname en de Sticusa gezamenlijk een Stichting in het leven geroepen. Deze stichting heeft een bureau geopend, dat door de Sticusa in stand gehouden wordt, en dat aan het Gouvernement technische bijstand verleent bij het voorbereiden, ontwerpen, vervaardigen, uitgeven en distribueren van Volkslektuur.

De directeur van het bureau heeft in het eerste jaar vooral aandacht geschonken aan de wetenschappelijke voorbereiding van het publicistisch werk.

Moeizaam was het onderzoek dat de grondslag vormde voor de samenstelling van

In de kinderbibliotheek van Paramaribo FOTO: TER LAAG

Interieur van de kinderleeszaal FOTO: TER LAAG

een Basiswoordenlijst voor Suriname. Een voorlopige woordenlijst, voorafgegaan door een uitvoerige inleiding, werd in stencilvorm gepubliceerd en onder geïnteresseerden verspreid. Er zijn veel positieve reacties op gekomen, die de verwachting wekken, dat binnen niet al te lange tijd tot de publicatie van een – ook voor het onderwijs nuttige en gewenste – definitieve lijst kan worden overgegaan.

Voorts kwam als eerste publicatie van het Bureau Volkslektuur een geïllustreerd spreekwoordenboekje voor volwassenen gereed, dat door het Departement van Onderwijs werd verspreid. Een geïllustreerd leesboekje voor ouderen en jongeren over hygiëne en filariabestrijding wordt voor rekening van het Departement van Volksgezondheid uitgegeven.

Voor het bureau dat belast is met de uitvoering van het grote waterkrachtwerk in Suriname, het Brokopondoplanbureau is een stripverhaal in bewerking genomen. Een uitvoerig volksverhaal van Pater Ahlbrinck werd herschreven en als feuilleton bij het blad van de Regeringsvoorlichtingsdienst ondergebracht. Het is de bedoeling, dat dit werk later met gebruikmaking van het krantenzetsel in boekvorm verschijnt in de reeks publicaties van het Bureau Volkslektuur.

Het Bureau zal zijn nut pas ten volle kunnen bewijzen, indien de Overheidsinstanties bereid gevonden worden de nodig en urgent geachte uitgaven voor de grote massa inderdaad te financieren en de desbetreffende opdrachten te verstrekken.

Het Bureau zal verder in nog nauwere samenwerking moeten treden met het Departement van Onderwijs en Volksontwikkeling. Dit Departement immers is de meest gerede partij op het gebied van volkslektuur en de instantie waaraan de zorg is toevertrouwd voor het kweken van gealfabetiseerden en van een potentiële lezersmassa. De taalkundige oplossingen die het Bureau voorstaat, zullen daarom moeten worden afgestemd op de onderwijsprogramma's en methoden van dat Departement, en omgekeerd. Samenbundeling van het massa-publicistische werk der diverse Overheidsdiensten kan een allerbelangrijkste stoot in de goede richting geven.

Op grond van een en ander zal het Bureau zich behalve met zijn gewone werkzaamheden ook met de grondslagen van het leesonderwijs (in het bijzonder voor volwassenen) moeten bezighouden.

Door de arbeid van het Bureau Volkslektuur zal bereikt worden, dat de belangstelling voor het boek in Suriname, die, zoals ik in het begin van deze inleiding al gezegd heb, zeer groot is te noemen, in nog sterkere mate zal toenemen.

3.8.'59.

Het lekespel in Suriname

De opvoering van Albert Helman's „Caraïbisch Passiespel" is wel het wonder van Suriname genoemd. Even buiten Paramaribo heeft het zich afgespeeld, op het terrein van een oude plantage aan de Anton Dragtenweg. Onder het indigo van de nachtelijke tropenhemel laaiden hoge vuren op, waarin zwermen muskieten geruisloos en spoorloos hun einde vonden. Ging men de vuren en de zwart afgetekende bomen voorbij, dan trad men een volkomen nieuw openluchttheater binnen. Het was er stampvol en het publiek, in allerei schakeringen van huidskleur, luisterde ademloos. Daar werd dan in het schijnwerperlicht Albert Helman's spel opgevoerd. Een lekespel bij uitstek, want dit spel bracht niet minder dan 400 spelers bijeen, waarvan een groot gedeelte nog nooit eerder op de planken had gestaan, die nu de kans kregen om te spelen, naar eigen aard en overtuiging.

In dit Zd. Amerikaanse gebied, waar Moslems, Hindoes, Boeddhisten, Katholieken en Protestanten zijn samengekomen, waar indianen, creolen, negers, mulatten, aziaten en joden leven, wordt het Evangelieverhaal van Christus' lijden met verdeeldheid aanvaard. En toch hebben al die verschillende bevolkingsgroepen elkaar gevonden, in de beleving en de vertolking van dit Passiespel, dat daardoor, nog meer dan elders, een gemeenschapsspel werd.

Dit gebeurde in de warme septembermaand van 1960. Het was het wonder van Suriname. Maar daar werden niet op de eerste plaats de voorstellingen mee bedoeld, al liep het ook storm en was er dertien avonden lang geen open plaats in het theater te vinden.

Toen wij in 1959 van de Sticusa in Nederland de opdracht ontvingen om Helman's Caraïbisch Passiespel te gaan instuderen, meenden we dit alleen te kunnen aanvaarden, na voorafgaande oriëntatie in Paramaribo zelf over de mogelijkheden. Immers, land en volk waren ons onbekend en we wisten dus volstrekt niet of deze opdracht, waarvoor de medewerking van meer dan 400 spelers nodig was, uitvoerbaar zou zijn.

Onze eerste kennismaking met Suriname en zijn zeer heterogene bevolking was alleraangenaamst. In alle lagen van de bevolking, onder alle gezindten vonden we een gretig gehoor. Creolen, Hindoestanen, Javanen, mensen van alle rang en stand, waren bereid hun schouders onder het werk te zetten. Meer dan 500 mannen en vrouwen, jongens en meisjes, van deze zo rijk geschakeerde bevolking gaven zich op om mee te spelen. Twee zangkoren waren zelfs bereid om waar te maken, wat in Suriname voordien nog nooit was waargemaakt: zij wilden voor dit gemeenschaps-

Anton Sweers in bespreking met medewerkers van het Caraïbische Passiespel.

FOTO: R.V.D.S.

spel eendrachtig samenwerken. Tijdens het spel zouden zij een aantal van die prachtige, door Albert Helman bewerkte, negro-spirituals ten gehore brengen.

We konden zelfs 80 stemmen op de band opnemen en met dit materiaal en talrijke andere gegevens gingen we terug naar Nederland om de Sticusa rapport uit te brengen over onze bevindingen.

Er werd besloten dat we in april 1960 weer naar Suriname zouden gaan om te proberen in september de opvoeringen van dit grootse lekespel tot stand te brengen. In Nederland kregen we vele goedbedoelde raadgevingen voor de aanpak van ons werk. De waarschuwingen kwamen meestal op het volgende neer: „Ze houden hier niets vol". „Een paar weken zijn ze enthousiast, maar dan laten ze je zitten". „Als het regent, komen ze niet op de repetities". „Voor dansie dansie zijn ze wel te vinden". „Ze reageren zo eigenaardig op de meest dramatische momenten in een spel en wilt U dan met hen het „grootste drama aller tijden" gaan spelen?"

Detail uit het Laatste Avondmaal (FOTO: R.V.D.S.)

Passiespel (FOTO: R.V.D.S.)

Nog een moment uit het Passiespel FOTO: R.V.D.S.

Dat was nu juist wel de bedoeling. Een spel als dit met zoveel medewerkers zou van grote betekenis kunnen zijn voor dit land in opbouw.

In mei gingen we vol goede moed aan het werk. Na enkele weken waren meer dan 80 sprekende rollen bezet. Het enthousiasme bleek zo groot, dat de meeste grote rollen dubel bezet konden worden, en allen waren zonder meer bereid om avond aan avond te spelen. Na twee maanden hard werken was het met vrij grote zekerheid bekend dat het zou lukken. Het was een dag in juni. Tropische regens maakten vele straten onbegaanbaar. Juist die avond moesten er van heinde en verre 80 spelers komen, voor een grote repetitie. Volgens ingewijden zouden er geen tien komen opdagen. Kunt U zich onze ontroering voorstellen, toen er niet minder dan 76 aanwezig waren? De regen had praktisch geen invloed gehad op de opkomst en dan te bedenken, dat al deze mensen, meer dan 400 medewerkers, niet een paar weken maar 5 maanden enthousiast bleven. Sommigen lieten voor een jaar hun studie liggen, om de bijeenkomsten toch maar niet verzuimen. De radio-technicus, de beroepssergeant, de onderwijzer, de mijnarbeider, de koopvrouw van de markt, de jonge werkende moeder; als ze van hun kantoor of werkplaats kwamen, schikten zij zich vol ijver naar de wenken van de regisseur, die hen nog erger liet transpireren dan de baas, bij wie zij hun loon verdienden.

Kunt U zich voorstellen dat we gelukkig waren met dit werk, in dit voor ons zo vreemde en geheimzinnige land, vol tegenstellingen, met zijn interessante en levendige bevolking?

Nu zijn we dan weer terug in Nederland, waar alles zo goed georganiseerd is en waar, dank zij subsidies, beroepstoneel, opera, ballet en tot op zekere hoogte, ook het amateur- en leketoneel, een bloeiend bestaan kunnen leiden. Nu besef ik eens te meer, dat er voor ons Nederlanders in Suriname nog heel veel te doen is. Wij kunnen niet volstaan met miljoenen voor de aanleg van betere wegen, of voor de bouw van huizen en kantoren, en andere materiële voorzieningen; ook op het gebied van de culturele emancipatie moet er nog zo ontzaggelijk veel gebeuren. Gelukkig heeft men hiermede al eerder een begin gemaakt. Zo zijn onder auspiciën van de Sticusa in het verleden verschillende Nederlandse beroepsregisseurs uitgezonden, die daar voor het amateurtoneel zeer verdienstelijk werk hebben gedaan; regisseurs, als Paul Storm en Edwin Thomas, van wie het werk in Suriname waardevol genoemd kan worden. Beiden hebben het amateurtoneel tot zeer goede voorstellingen gebracht.

Met deze toneelmanifestaties werd wel een groot publiek bereikt, maar voor dit werk konden maar weinig actieve medewerkers worden ingeschakeld. En hoe groot het enthousiasme van de Surinaamse bevolking is om te spelen, is wel bewezen door het Passiespel waaraan 400 mannen en vrouwen, jongens en meisjes vijf maanden lang geestdriftig hebben meegedaan. Dit spel werd voor het grootste gedeelte gedragen door jeugdige medewerkers. In een gewoon amateurtoneel kunnen over het algemeen maar 15 spelers meedoen. De grote vraag is dus: wie vangt al die jongens en meisjes op, die ook zo graag zouden willen spelen? Nu weten zij dikwijls met hun tijd geen raad, terwijl zij juist in het lekespel (en ik bedoel hiermee al die vormen van dramatische expressie voor de jeugd, zoals toneel, poppen-, schimmen- en maskerspel, pantomime, enz.) een prachtige, creatieve tijdpassering zouden kun-

nen vinden. Het lekespel is voor de jeugd van grote vormende waarde; voor de Surinaamse jeugd, die in vergelijking tot de Nederlandse nog zoveel te kort komt, klemt dat des te meer. Er ligt in Suriname, zowel in Paramaribo als in de distrikten, een groot arbeidsterrein braak. Het lekespel zou daar – zoals overal elders – een vruchtbaar element kunnen zijn van de volksopvoeding.

In een afscheidsbrief is Albert Helman later nog eens ingegaan op het enthousiasme waarmee die honderden spelers hebben samengewerkt voor het doel, dat men zou kunnen noemen: „met elkaar en voor elkaar iets moois en goeds bereiken".

Naar aanleiding hiervan schreef hij: „Voor het Surinaamse volk is dit uitermate belangrijk geweest, maar ook voor het Koninkrijk als geheel. Het is moeilijk te beseffen hoeveel dit voor ons betekend heeft. Het zal nu zaak zijn, dat wat begonnen is, wordt voortgezet. De grondslagen zijn gelegd, maar er zal *samenwerking* moeten blijven bestaan, daar dit prille begin nog onvoldoende eigen groeikracht heeft om zich verder te ontwikkelen. Noodzakelijk is een blijvende daadwerkelijke interesse voor de volksopvoeding en het culturele werk in Suriname, dat handen, hoofden en harten tekort komt om er leiding aan te geven en bijstand te verlenen".

Is het wonder, dat wij, na alle ervaringen daar opgedaan, en met de vele dierbare indrukken en herinneringen, die wij hebben meegenomen naar het kille Nederland, nu niet stil kunnen gaan zitten? Wij achten ons dan ook gelukkig te kunnen zeggen, dat er op het prille begin van het Passiespel zal worden voortgebouwd. Juist voor ons vertrek uit Paramaribo mochten wij getuige zijn van de oprichting van een Stichting „Openluchttheater", die het prachtige theater met zijn bijzonder goede acoustiek, dat voor het Passiespel werd aangelegd, wil behouden en exploiteren. Hier kunnen niet alleen toneelvoorstellingen gegeven worden, maar er kunnen ook manifestaties plaatsvinden op het gebied van zang, muziek en ballet. Het theater komt dus in feite ter beschikking van het gehele culturele leven in Suriname.

Het zal U waarschijnlijk niet bekend zijn, dat in het Caraïbische gebied geen openlucht-theaters zijn, vanwege de muskieten. Tijdens de opvoeringen van het Passiespel hebben wij echter in het geheel geen last gehad van deze stekende insecten. Zelfs hebben wij op de tribune horen verzuchten: „Heerlijk, zo'n avond in de openlucht".

Er werd nog een tweede stichting in het leven geroepen, namelijk de Stichting „Volkstoneel, lekespel en amateurtoneel", waarvan de naam al het doel aanduidt. Deze Stichting stelt zich in dienst van het gehele Surinaamse amateur- en leketoneel; zij wil de opvoering van goede spelen aanmoedigen, zij wil een kader van bekwame regisseurs en spelleiders vormen, door cursussen, congressen en dergelijke, zij wil het repertoire uitbreiden, door het geven van opdrachten tot het schrijven van toneelspelen, zangspelen, poppen-, schimmen- en maskerspelen, enz. U hoort het: hier openen zich tal van perspectieven voor het culturele leven in Suriname.

Het programma voor de ontwikkeling van de Surinaamse cultuur bevat nog meer punten. Getracht zal worden een echtpaar uit te zenden, deskundig op het gebied van lekespel en amateurtoneel en dat jong en enthousiast genoeg is, om hard, heel hard te werken.

Voorts is er een plan in voorbereiding om talentvolle Surinamers naar Nederland

te laten komen en hen hier een degelijke opleiding te geven in toneel, zang, dans en wat dies meer zij. Een en ander uiteraard met het oog op de amateuristische beoefening van deze kunsten. De kadervorming zal dus zowel in Suriname als hier ter hand worden genomen.

Tot slot mag ik nog vermelden het plan om met een groep Surinaamse studenten in Nederland een Surinaams lekespel in te studeren. Aan Albert Helman is al gevraagd dit spel te schrijven.

5.12.'60.

De film in Suriname en de Nederlandse Antillen

Wanneer we de situatie op filmgebied in Suriname en de Ned. Antillen met die in Nederland vergelijken, dan treden naast overeenkomsten ook allerlei verschillen aan de dag.

Natuurlijk kent men ook overzee bioscopen, althans in de grotere plaatsen. Dat is bijvoorbeeld het geval in Willemstad op Curaçao, in Oranjestad en San Nicolas op Aruba en in Paramaribo, Moengo, Paranam en Nieuw-Nickerie in Suriname. In dit laatste land zijn de laatste jaren onder invloed van de algemene bouwdrift, die mede een uitvloeisel van het Surinaamse tienjarenplan is, verschillende nieuwe bioscopen gebouwd, waarvan er zelfs één volkomen luchtgekoeld is. Op Bonaire, St. Maarten, Saba en St. Eustatius vindt men kleine bioscoopjes, die soms slechts aan enkele tientallen bezoekers plaatsbieden en films op 16 mm formaat vertonen.

Alle bioscopen brachten een tiental jaren geleden vrijwel uitsluitend produkten van Amerikaanse makelij in vertoning; de Europese film kwam op deze markt vrijwel niet aan bod. Mede als reactie op deze situatie werden in 1952 op Curaçao en Aruba en in Suriname filmliga's opgericht, die zich tot doel stelden goede Europese speelfilms en documentaires te vertonen en daarnaast een studie te maken van en belangstelling te wekken voor de film. Vóór de oprichting van deze filmliga's kende men overzee de film vrijwel uitsluitend als amusement. De liga's echter wilden door hun vertoningen de film vooral ook als uiting van kunst en van levensbeschouwing onder de aandacht van de leden brengen. Aan deze drie liga's wordt uit Nederland geregeld een filmprogramma op 35 mm formaat gezonden, dat bestaat uit een hoofdfilm, voorafgegaan door een documentaire; soms maakt ook het Nederlands nieuwsjournaal er deel van uit.

De Surinaamse filmliga telt circa 400 leden. Behalve in Paramaribo worden de ligaprogramma's ook in het landbouwcentrum Wageningen voor een publiek van circa 80 personen vertoond.

De Curaçaose liga telt ruim 600 leden; in dit aantal is niet begrepen het collectieve lidmaatschap van de leden der Vereniging Geëmployeerden Koninklijke Shell (V.G.K.S.).

De Arubaanse telt, evenals de Surinaamse liga, circa 400 leden. Na de opening – verleden jaar – van het nieuwe culturele centrum op Aruba, zag deze liga haar ledental verdubbelen.

Vóór 1952 kwam het Nederlandse nieuwsjournaal niet of zeer ongeregeld en laat in de Surinaamse en Antilliaanse bioscopen. Door een belangrijke subsidie van de Sticusa is het sinds dat jaar mogelijk geworden dit journaal wekelijks in de meeste

bioscopen te draaien, slechts enkele dagen later dan de Nederlandse bioscoopbezoeker het hier in Nederland te zien krijgt.

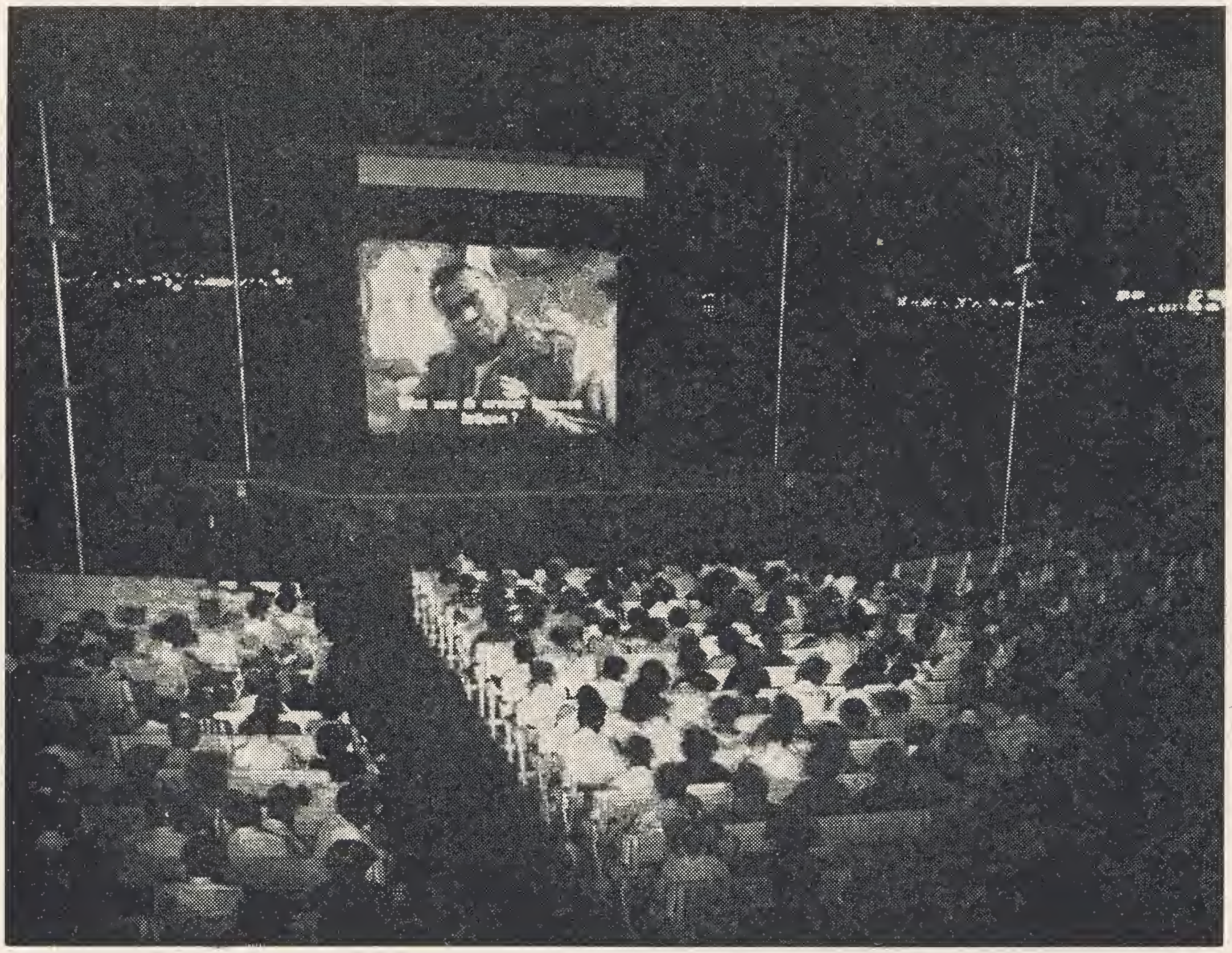
Mede onder invloed van het werk der filmliga's in de West komen thans vrij vaak Europese films, waaronder ook Nederlandse speelfilms en documentaires, in de bioscopen in vertoning.

Zoals ik U al vertelde, heeft men overzee slechts in de grotere plaatsen bioscopen, waardoor de bevolking buiten deze centra heel lang van films verstoken was. Het is deze maand juist tien jaren geleden, dat het Cultureel Centrum Suriname een begin maakte met de vertoning van 16 mm films met geluid in de openlucht op verschillende plaatsen buiten Paramaribo. De hiervoor opgerichte filmdienst van het C.C.S. kon zich beter ontplooien toen de Sticusa in 1953 een speciaal ingerichte filmauto aankocht, die als rijdende bioscoop in het niet altijd gemakkelijk begaanbare terrein nog steeds goede diensten bewijst. Soms trekt men er met een tweede auto op uit om op een andere plaats eveneens films te projecteren. De vertoonde films zijn in de eerste plaats afkomstig uit de steeds op peil gehouden filmotheek, waarin zich vooral kinderfilms, documentaire en educatieve films bevinden. Het overige filmprogramma wordt meestal verzorgd door één der overheidsdiensten, waarmede de C.C.S.-filmauto gezamenlijk op pad gaat, zoals bijvoorbeeld de Dienst Volksgezondheid. In 1953 zagen 55.000 bewoners van het Surinaamse platteland uit Nederland gezonden films. Drie jaren later was dit aantal opgelopen tot 83.000. In de afgelopen tien jaren zijn op deze wijze meer dan 3000 voorstellingen verzorgd. In de distrikten buiten de hoofdstad heeft het projectiescherm gestaan op plaatsen van Nickerie in het Westen tot Albina in het uiterste Oosten en van de kust tot diep het binnenland in. Op meer dan 60 verschillende plaatsen werden zo voorstellingen gegeven.

Op Curaçao begon men enige jaren geleden een dergelijke filmdienst voor de dorpscentra buiten de hoofdplaatsen, in de zogenaamde koenoekoe. Ook daar maakt men gebruik van een speciaal ingerichte filmauto. Op Aruba en Bonaire rijdt eveneens een cinétruck, terwijl op de Bovenwindse eilanden het gouvernement van tijd tot tijd openluchtfilmvoorstellingen organiseert. Bij deze voorstellingen wordt vrijwel steeds ook een 16 mm copie van het zo even reeds genoemde nieuwsjournaal vertoond. Op deze wijze wordt ook aan het platteland van Suriname en de Nederlandse Antillen geregeld een beeld gegeven van Nederland, wat, naar uit allerlei reacties bleek, allerwege zeer op prijs wordt gesteld. Voor sommige streken overzee is deze journaalvertoning de enige manier om de bevolking langs visuele weg op de hoogte te brengen van wat er in Nederland leeft. Met deze door de Sticusa bekostigde activiteit wordt een wezenlijke bijdrage geleverd aan de bevordering van het saamhorigheidsgevoel tussen de drie landen van het Koninkrijk.

Dit geschiedt ook in omgekeerde richting. Suriname verschijnt van tijd tot tijd in het hier te lande vervaardigde filmjournaal, waardoor men ook in Nederland en op de Nederlandse Antillen van belangrijke ontwikkelingen in het in omvang grootste land van het Koninkrijk op de hoogte blijft.

Terwijl de bioscopen hun films dus voornamelijk als amusement brengen en de

Filmligavoorstelling Emmastad, Curaçao

liga's de film vooral als kunstuiting laten zien, neemt bij de door culturele centra en overheid georganiseerde voorstellingen de film als voorlichtingsmedium een belangrijke plaats in. Aan produktie van films, vooral voorlichtingsfilms, kwam men echter in Suriname en de Nederlandse Antillen nog niet toe, vooral ook door het ontbreken van de mogelijkheid tot opleiding van cineasten.

Juist in het land van Tienjarenplan en Brokopondoplan, plannen, die de economische hulpbronnen moeten openleggen, had de Regering grote behoefte om regelmatig ook langs visuele weg voeling te houden met de bevolking en aanwijzingen te geven hoe men de diepgaande structurele veranderingen die aan de gang zijn tegemoet zal moeten treden. Door een gelukkige samenwerking tussen Surinaamse Regering en Sticusa kon in 1955 een begin gemaakt worden met de opleiding van een filmproduktiegroep. Deze kreeg tot taak eenvoudige voorlichtende films op de gebieden van onderwijs, landbouw, bosbouw, volksgezondheid enz., speciaal voor de Surinaamse bevolking te vervaardigen. Het is duidelijk, dat deze films hun doel des te beter zullen bereiken, wanneer men daarin uitgaat van de eigen, aan de be-

volking vertrouwde, omgeving en het publiek, waarvoor ze bestemd zijn, er als het ware in toespreekt in een voor hen volkomen begrijpelijke filmtaal.

Een drietal hiervoor uitgekozen jonge Surinamers kreeg gedeeltelijk in Suriname en gedeeltelijk in Nederland een opleiding, die voornamelijk gegeven werd door de cineast-instructeur Peter Creutzberg. Sins 1958 treedt de „Filmgroep Suriname" zelfstandig op als een aparte Surinaamse overheidsdienst. Reeds tijdens de periode van opleiding kwamen enkele films gereed, terwijl men sinds de voltooiing van de cursus regelmatig opdrachten van de Surinaamse Regering te vervullen heeft. In 1958 kwam o.a. een film over de uitgifte van landbouwgrond in het kader van het Tienjarenplan en een film over de leprabestrijding gereed.

Kan, althans voor Suriname, nu gesproken worden van een geregelde produktie van voorlichtingsfilms, de geregelde vervaardiging van speel- en documentaire films, die in Nederland trouwens ook nog maar sinds kort weer op gang is gekomen, ontbreekt in de West vooralsnog geheel. Wel zijn er enkele goede amateur-cineasten, die van tijd tot tijd korte documentaires over hun land maakten. In dit verband dient vooral genoemd te worden het echtpaar Frank en Tita Chumaceiro, die met enkele zeer goede kleurenfilms over Curaçao voor de dag kwamen.

Hoewel enkele van de door de Filmgroep Suriname vervaardigde films ook in Nederland – zij het voor beperkte kring – vertoond werden, lenen deze films zich begrijpelijkerwijs door hun speciale opzet minder voor het geven van een totaalbeeld van Suriname aan een niet-Surinaams publiek. Aan een film over Suriname en eveneens over de Nederlandse Antillen, die in de eerste plaats aan het publiek buiten deze landen vertelt hoe men daar leeft, bestond grote behoefte. Om daarin te voorzien zijn daarom enkele jaren geleden een tweetal Nederlandse cineasten met een wereldnaam op het gebied van de documentaire opdrachten verstrekt tot het vervaardigen van korte kleurenfilms met geluid, die de beide overzeese rijksdelen tot onderwerp hebben. De cineast John Fernhout kwam gereed met zijn opdracht en leverde een tweetal rolprenten, getiteld „A.B.C." en „Blue Peter" in. De eerstgenoemde film heeft de Benedenwindse Eilanden der Nederlandse Antillen, Aruba, Bonaire en Curaçao – tot onderwerp, terwijl de „Blue Peter" – genoemd naar de gemotoriseerde schoener, die de vaart tussen de Bovenwindse Eilanden onderhoudt – St. Maarten, St. Eustatius en Saba in beeld brengt. Beide films genoten bij hun première in Nederland een enthousiast onthaal. De grootmeester der Nederlandse documentaire, Herman van der Horst, kwam in Suriname gereed met de opnamen voor zijn film „Faja Lobbi". Van der Horst raakte zo bezeten van zijn onderwerp en nam zoveel materiaal mee naar huis, dat hij daarvan niet slechts de opgedragen 20-minuten film, maar zelfs een avondvullend programma kon maken, waardoor deze Suriname-film iets heel bijzonders is geworden!

25.1.'60.

Toneel en dans in Suriname en de Nederlandse Antillen

Hoe staat het met het toneelleven in Suriname en de Nederlandse Antillen? Wat wordt er gespeeld en hoe is het peil? Uit het feit dat het Toneelgenootschap „Thalia" in Suriname reeds meer dan 120 jaren bestaat, kunt U al opmaken dat het bepaald niet zó is, dat eerst door de oprichting van culturele centra in de West na de oorlog het toneelleven een aanvang nam. Wel kwam er stellig door het optreden van deze centra een sterkere gerichtheid van het toneel naar de bredere lagen van de bevolking. Immers het zojuist genoemde „Thalia" zal zijn activiteiten in de aan de Tweede Wereldoorlog voorafgaande eeuw wel voornamelijk ontplooid hebben onder en gericht hebben op de elite van de Surinaamse samenleving.

In de laatste decennia kwam in Suriname naast „Thalia" ook het Volkstoneel op. Nog steeds treft men onder de eenvoudigen van de Creoolse bevolkingsgroep van Suriname toneelverenigingen aan, die tot de categorie van het Volkstoneel gerekend kunnen worden. De leider van een dergelijke groep is bij uitvoeringen niet alleen de regisseur maar vaak ook de auteur van het gespeelde stuk. Voorzover men tenminste van een geschreven tekst in het Surinaams kan spreken: Vaak worden grote delen van het stuk geimproviseerd, zodat men van eenzelfde stuk bij hetzelfde gezelschap verschillende versies kan aantreffen.

Bij het beantwoorden van de vraag, hoe stimulerend op het toneelleven overzee zou kunnen worden gewerkt, kwamen de culturele centra in Suriname en de Nederlandse Antillen al spoedig tot de conclusie, dat het doen optreden van kleine beroepstoneelgezelschappen uit Nederland – wat, zij het sporadisch, tot heden toe nog steeds gebeurt – hiervoor onvoldoende uitkomst zou brengen. Hoewel het vanzelfsprekend nuttig is de resultaten van het amateurtoneel overzee te toetsen aan de prestaties van een uitgezonden toneelgezelschap, is een dergelijke toneelmanifestatie toch van te voorbijgaande aard om het peil van het amateurtoneel belangrijk te beïnvloeden. Zowel in Suriname als op de Nederlandse Antillen kwam men tot het inzicht, dat het gewenst was te beschikken over een ervaren Nederlandse toneeldeskundige, die aan het amateurtoneel leiding zou kunnen geven.

Aan de Sticusa in Nederland werd het verzoek gedaan een dergelijke kracht ter beschikking te stellen. In februari 1950 werd de acteur Paul Storm naar Suriname uitgezonden om de zojuist geschetste taak op zich te nemen. In de bijna drie jaren van zijn verblijf in Suriname is wel gebleken, dat zijn werk stimulerend heeft gewerkt op de zelfwerkzaamheid van de bevolking. Allerlei toneelgezelschappen werden, soms voor één opvoering, opgericht en vroegen advies aan de heer Storm. De

belangstelling voor het toneel nam door Storm's optreden veel meer toe dan door het uitzenden van ensembles mogelijk zou zijn geweest. Onder Storm's regie kwamen verschillende opvoeringen tot stand, onder andere in samenwerking met het toneelgenootschap „Thalia". Een belangrijk hoogtepunt in de reeks van opvoeringen onder Storm werd gevormd door de voorstelling in mei 1952 van Shakespeare's „Midsummernight's Dream". Een gemengde groep speelde het stuk in een gedeeltelijk Nederlandse, gedeeltelijk Surinaamse vertaling. Storm oogstte veel succes bij het publiek, in het bijzonder voor het experiment van de tweetalige versie.

In augustus 1952 werd Paul Storm ter beschikking gesteld van het Cultureel Centrum Curaçao met de opdracht ook daar bij te dragen aan de opbouw van het toneelleven. Hoewel op de Nederlandse Antillen geen amateurtoneelverenigingen gevonden worden, die op een zo eerbiedwaardige leeftijd kunnen bogen als „Thalia" in Suriname, bestond er ten tijde van Storm's komst op Curaçao toch in zekere zin een vergelijkbare situatie. Het toneel, voor het voetlicht gebracht door het Algemeen Nederlands Verbond en de Toneelvereniging „Emmastad" van de Shell employees, speelde zich uitsluitend af in de kring van uitgezonden Nederlanders en de bovenlaag van de Curaçaose bevolking. Volkstoneel, zoals ik dat zojuist voor Suriname beschreef, kwam niet of nauwelijks voor. Storm oogstte direct al veel waardering met de opvoering van „Le Medecin malgré lui" van Molière in Papiamentse vertaling van May Henriquez. Zowel Paul Storm zelf als zijn opvolgers – Henk van Ulsen en het echtpaar Elly en Piet Kamerman – zijn op deze weg voortgegaan en hebben hun grootste successen geboekt met in Papiaments vertaalde stukken. Een aanzienlijk deel van dit succes is zeker te danken aan de altijd uitstekende vertalingen en bewerkingen van mevrouw May Henriquez.

Met dit op Curaçao en Aruba gespeelde Papiamentstoneel – ook Bonaire kon van enkele voorstellingen genieten – werden voor het eerst grote groepen van de Antilliaanse bevolking bereikt. Hun reactie was enthousiast: Verschillende amateurtoneelgroepen werden opgericht en een aantal Curaçaoenaars zette zich aan het schrijven van toneelstukken in het Papiaments. De opzet, de zelfwerkzaamheid van de Antilliaanse bevolking op toneelgebied te prikkelen, werd hier dus duidelijk bereikt. Daarnaast hebben de door de Sticusa uitgezonden regisseurs ook belangrijke steun verleend aan de bestaande in het Nederlands spelende toneelgroepen. Het spelpeil kon aanzienlijk worden verhoogd.

Toen Paul Storm Suriname verliet om op Curaçao te gaan werken, bleek het niet mogelijk naar eerstgenoemd land direct een opvolger voor hem uit te zenden. Na een onderbreking van enkele jaren kon in de ontstane vacature worden voorzien door de uitzending van de regisseur Edwin Thomas. Op de door Storm gelegde grondslagen kon hij in Suriname voortbouwen. Van de vele door Thomas in Suriname uitgebrachte toneelstukken is vooral „Sjinnie", een Surinaamse bewerking door Wim Salm van Brusse's „Boefje", van belang. De ernst van het in dit stuk behandelde probleem van de jeugdcriminaliteit maakte grote indruk op de samenleving.

Na dertig opvoeringen moest men ermee ophouden, omdat de regisseur andere taken wachtten. De faam van deze voorstellingen drong zo ver door dat verschil-

lende Nederlandse dagbladen er uitvoerige aandacht aan besteedden. Zo schreef de Nieuwe Rotterdamsche Courant onder meer: „Bij de negende uitvoering werd bijna slag geleverd om toegang te verkrijgen en het is te verwachten, dat nog een reeks voorstellingen zal volgen. Dit bewijst niet alleen, dat het volk goed toneelspel kan waarderen, maar ook, dat het zich bezint op de tendentie... Indien „Sjinnie" ertoe moge bijdragen, dat meer aandacht wordt besteed aan de ontspoorde jeugd, dan is weer eens temeer bewezen welk een grote rol het toneel in het maatschappelijk bestel kan vervullen". Aan de door het laatstgeciteerde blad uitgesproken wens werd zeer spoedig uitvoering gegeven. Immers na een van de latere opvoeringen verklaarde de directeur van het Landsopvoedingsgesticht voor jongens te Paramaribo, dat het zien van dit stuk hem de stoot gegeven had om te komen tot de oprichting van een „Big-Brother-Organisation", een organisatie die beschouwd kan worden als het Amerikaanse equivalent van ons Pro Juventute.

Het record van 30 opvoeringen van „Sjinnie" werd nog overtroffen door het aantal opvoeringen van een door Thomas ingestudeerde vaudeville, getiteld „De negen muzen", waarvan zelfs 40 opvoeringen voor uitverkochte zalen werden gegeven. Het was de eerste maal, dat in Suriname een vaudeville op de planken werd gebracht. De vaudeville werd geconcipieerd door de Surinaamse auteur Albert Helman en Edwin Thomas. Als grondtoon van de verschillende onderdelen van de vaudeville was genomen een appèl aan de Surinaamse bevolking tot eendrachtige samenwerking aan de versnelde economische opbouw van het land.

Vermeldenswaard is ook de opvoering van Marc Connelly's „Green Pastures" in een Surinaams-Nederlandse bewerking van Albert Helman. Bij de opvoeringen van dit stuk bleek, dat Suriname over een groot aantal krachten met dramatisch talent beschikt, die zich zozeer in het stuk wisten in te leven, dat Edwin Thomas gegrepen werd door het idee de opvoering van een Surinaams Passiespel te verwezenlijken. Albert Helman verklaarde zich terstond bereid dit te schrijven. Hij liet hierbij de tekst van het evangelie onaangetast en zette het lijdensverhaal in de actualiteit, alsof het gebeuren zich in het Suriname van heden afspeelt. De religieuze ontvankelijkheid van het Surinaamse publiek bood voor de ontwikkeling van deze gedachte een goede voedingsbodem. De plannen om dit grootse gebeuren in 1958 ten uitvoer te leggen konden jammer genoeg geen doorgang vinden door een Thomas overkomen ongeval. Hij zag zich genoodzaakt naar Nederland terug te keren. In 1959 werden plannen uitgewerkt om onder andere leiding toch tot een uitvoering van het Passiespel te geraken. Met de regisseur Anton Sweers werd overeenstemming bereikt over een uitvoering onder zijn regie in augustus 1960. De opvoering van dit Passiespel werd *de* gebeurtenis op cultureel gebied in Suriname.

Wat het ballet in de West betreft, kan gewezen worden op een in grote trekken parallelle ontwikkeling als ik voor het toneel reeds beschreef. Ook hier kwam men tot de conclusie, dat het sterke aanbeveling verdiende Nederlandse deskundigen uit te zenden, die door het geven van leiding aan de balletcursussen van de culturele centra, tevens de zelfwerkzaamheid op dit terrein zouden moeten stimuleren.

De door Sticusa uitgezonden balletdeskundigen werden overigens spoedig met een aantal moeilijkheden geconfronteerd. Zowel in Suriname als op de Nederlandse

Antillen bestaat bij de bevolking een grote affiniteit met de dans. Het dansen is overzee onverbrekelijk verbonden met alle andere uitingen van het dagelijks leven. Deze dansen echter zijn impulsieve ziels- en stemmingsuitingen, die niet in het minst aan banden zijn gelegd. Dit dus in duidelijke tegenstelling tot de klassieke dans, die zeer strenge banden aanlegt. Nu zijn èn de culturele centra in de West èn de hun ter beschikking gestelde balletdeskundigen er vast van overtuigd, dat het voor het bereiken van een eigen danscultuur noodzakelijk is uit te gaan van een universele danstechniek.

De praktijk wees uit, dat de leerlingen van de in Suriname en de Nederlandse Antillen opgerichte balletscholen op den duur prefereren zich aan de strenge balletdiscipline te onderwerpen. De dans, met de klassieke techniek als basis, kan evenals de muziek de meeste universele en nationale gevoelens vertolken. Het ligt dan ook in de verwachting, dat te zijner tijd op de door de balletscholen overzee gelegde technische basis, een aan het eigen volkskarakter ontsproten danskunst zal ontstaan. Balletscholen, als hier bedoeld, treft men sedert ongeveer tien jaren in Paramaribo, Willemstad en Oranjestad aan. De in beide laatstgenoemde plaatsen bestaande scholen vestigden tevens in de buitendistrikten dépendances. Vooral de Surinaamse en de Curaçaose school hebben in de afgelopen jaren de weg naar een eigen danscultuur ingeslagen. In Suriname heeft men zelfs enige door Surinamers geschreven balletscenario's uitgevoerd, terwijl dit ook op Curaçao een enkele maal is gebeurd. Hierdoor werd de gelegenheid geboden Surinaamse en Antilliaanse dansen met de klassieke dans te verenigen.

Zeer veel succes werd vooral behaald door de in 1956 naar Suriname uitgezonden danspaedagoge Maria Huisman. Zij is er uitstekend in geslaagd in samenwerking met Surinaamse musici een aantal balletten te doen uitvoeren, waarin zij haar streven naar een vermenging van de klassieke techniek met de Surinaamse en Zuid-Amerikaanse dansen heeft kunnen verwezenlijken. De uitvoeringen van deze balletten: „De rode paloeloe" en „Sranang Printjie Boekoe", d.i. Surinaams prentenboek, door Maria Huisman gechoreografeerd, oogstten veel succes, niet alleen bij het Surinaamse publiek, maar ook bij bezoekers uit het buitenland, onder wie Prinses Beatrix.

Wil het streven naar een eigen balletkunst slagen, dan zullen op den duur technisch goed onderlegde krachten uit het eigen land de leiding van het ballet van de uitgezonden Nederlandse deskundigen moeten overnemen. Om dit mogelijk te maken heeft de Sticusa een aantal beurzen voor balletstudie voor Surinamers en Antillianen verleend. Wanneer deze krachten te zijner tijd naar hun eigen land terugkeren, kan een interessante verdere ontwikkeling van het ballet overzee verwacht worden.

10.5.'60.

Balletuitvoering in Willemstad, Curaçao FOTO: MEINEMA

Balletuitvoering o.l.v. Inez Thieme FOTO: MEINEMA

Romanliteratuur over Suriname en de Nederlandse Antillen

Het onderwerp „de romanliteratuur over Suriname en de Nederlandse Antillen" is voor wie zich daarin verdiept even verrassend als boeiend en bekoorlijk. Immers in kwantitatief opzicht moge de literaire produktie van en over deze landen beperkt zijn, wat betreft de kwaliteit is zij voor het geheel der Nederlandse letteren bijzonder opmerkelijk en van een hoog niveau.

Het valt gelukkig te achten dat deze literatuur in Nederland de laatste tijd meer en meer de aandacht trekt, zonder twijfel mede dank zij het feit dat er juist in de afgelopen jaren verschillende romans over de West het licht hebben gezien, die nog afgezien van hun onderwerp qua literaire prestatie van ongemeen belang zijn. Debuten als van de Curaçaoënaar Tip Marugg met zijn boek „Weekend-pelgrimage" en van Boeli van Leeuwen, met zijn roman „De rots der struikeling", hebben er sterk toe bijgedragen de letterkunde van Suriname en de Nederlandse Antillen in het licht ener bijzondere belangstelling te plaatsen.

Een voorname bijdrage hiertoe vormt ook het werk van de schrijver J. van der Walle, van wie onder de titel „De muggen van St. Antonius" een, zich in de Zuid-Amerikaanse sfeer afspelende, roman verschenen is. Zijn twee vorige boeken, geheel of grotendeels in de West gesitueerd, namelijk: „Achter de spiegel" en „Wachtend op de dag van morgen" behoren tot het beste wat de Nederlandse romanliteratuur in de laatste paar jaar heeft opgeleverd.

Het is toch eigenlijk wel merkwaardig dat als Suriname of de Nederlandse Antillen zich in literair opzicht presenteren, dit dan ook aanstonds geschiedt op een niveau van de eerste orde. Er is in die sfeer een natuurlijkerwijs kleine maar bijzonder selecte groep werkzaam, die hier in Nederland van alle letterlievenden een hartelijke waardering afdwingt. Wat ons, en velen met ons, betreft is dat geen verrassing en bewondering van gisteren of vandaag. Wij herinneren ons nog levendig de „schok" die wij nu al meer dan dertig jaar geleden, in 1926, ontvingen bij het lezen van Albert Helmans Suriname-roman „Zuid-Zuid-West", een boek dat aan literaire waarde en kracht nog niets verloren heeft en sindsdien dan ook reeds negen of tien maal is herdrukt.

Het was in die dagen een openbaring, zowel om zijn letterkundige kwaliteiten als om de exotische sfeer van zijn onderwerp, beide in volmaakte harmonie van stijl en atmosfeer. Dit literaire meesterstuk behoort zo langzamerhand tot de klassieken van onze moderne roman-literatuur, en wie het vandaag herleest twijfelt er niet aan of het zal dat blijven. De tegenwoordige, nieuwe en jongere schrijvers van Suriname en de Nederlandse Antillen sluiten naar geest en gehalte o.a. bij een werk als „Zuid-

Zuid-West" elk op hun eigen persoonlijke wijze, zowel ten aanzien van de artistieke prestatie als wat betreft de uit al die romans steeds duidelijk sprekende liefde voor hun land, een liefde en verbondenheid die van een ontroerende kracht is en die alle moeiten en bezwaren, alle eenzaamheid, armoede en achterstand soms, te boven gaat.

Aan het einde van zijn roman „Zuid-Zuid-West", waarin Helman klaagt over de verwaarlozing van het gebied van zijn afkomst, roept hij fel op tot die liefde, ook van de zijde van Nederland, want – zegt hij – alleen door Uw liefde zal er redding voor mijn land mogelijk zijn. En hij besluit: „Indien gij slechts wist hoe schoon dit land is, hoe innig het leven daar ..."

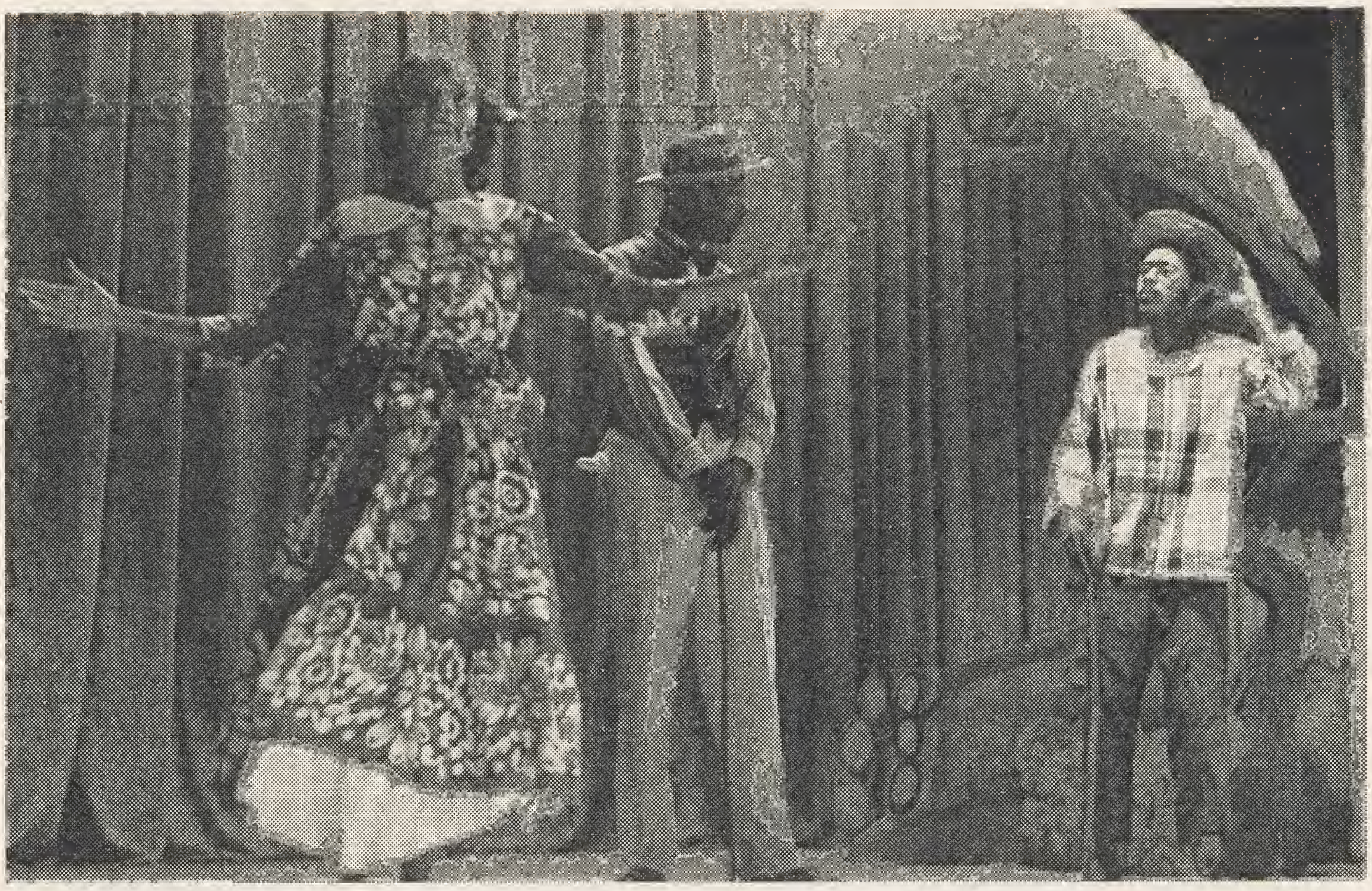
Van diezelfde aanhankelijkheid getuigt de onlangs te Amsterdam, verschenen roman van J. van de Walle: „Wachtend op de dag van morgen", een boek dat zich grotendeels in Suriname afspeelt, en voor een ander deel in Nederland, maar dan toch met het beeld van de West gedurig op de achtergrond. Het is een voortreffelijke roman, psychologisch sterk overtuigend en van een grote suggestieve kracht.

De auteur slaagt er goed in ons binnen een bepaalde „atmosfeer" in te leiden. De situaties, de landschappen en steden, en ook de mensen, worden als het ware tastbaar en helder zichtbaar, zelfs voor hem die, wat de beschrijving van het Surinaamse décor aangaat, uitsluitend op zijn verbeelding is aangewezen, omdat hij het land niet uit eigen aanschouwing kent.

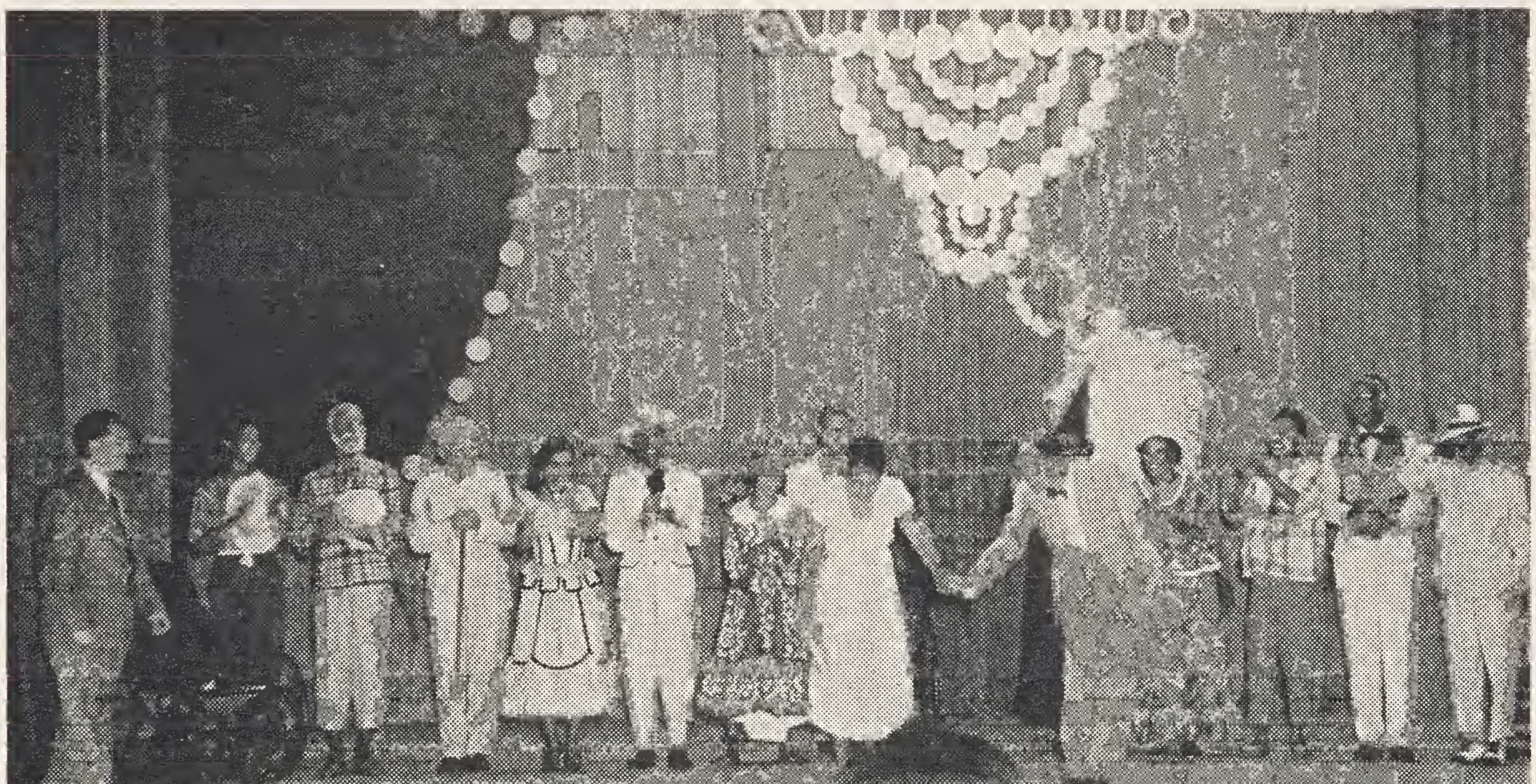
De hoofdfiguur van het boek, die als ik-figuur optreedt, is een mijn-ingenieur in de binnenlanden van Suriname. Vrijwel zijn enige gezelschap is een goedmoedige en idealistische missie-pater, die zo nu en dan eens komt opdagen. Verder heeft hij zijn kalender, waarop hij de dagen aftelt die hem nog van zijn verlof naar Europa scheiden, aangestreept met blauw potlood, en voorts een enkele maal een bezoekje aan „de stad". Dat is dan Paramaribo, waarvan de auteur in nauwelijks vijftig woorden een verbluffend scherpe impressie geeft, – dat kleine centrum met zijn lemen straten en houten huizen, een wriemelend mierennest, waar het overal naar gepeperd eten, olie en specerijen ruikt, vermengd met de zure geur van planten op de galerijen en, in de gloeiende hitte, een riekende sloot achter de ietwat barokke huizenrij, stikvol mensen uit het maar weinig opleverende binnenland.

Het is de moeilijke tijd vlak na de wereldoorlog. De mijn-ingenieur, die zich eigenlijk in dat land en onder de mensen van Suriname weinig thuis gevoelt, wacht met steeds groter spanning op „de dag van morgen"; dit wil zeggen de dag van zijn vertrek naar Nederland, dat hij zich is gaan idealiseren en waar immers alles veel beter is dan waar ook ter wereld, en beslist beter dan in Suriname; dat land worstelend met zoveel problemen, waar hij bij een ook al uitgeputte goudmijn werkt, en in welks toekomst hij niet of nauwelijks geloven kan.

Welnu, hij komt dan in Holland terug en is aanstonds verrukt en verbaasd over de geordende en uiterlijk welvarende toestanden, die hij hier aantreft, – dezelfde blijde verrassing, dezelfde optimistische vreugde om het weerzien, die iedereen wel heeft ervaren, die lang uit Nederland is weggeweest. Maar het duurt niet lang of hij bemerkt tevens hoe langer hoe meer vreemd te staan tegenover wat zich *àchter* die frisse en geordende buitenkant afspeelt. Hij raakt teleurgesteld, en mis-

Opvoering 'Le médecin malgré lui' in Willemstad, Curaçao

schien is die teleurstelling wel ten dele maar toch niet geheel, aan Nederland en zijn mensen te wijten, doch vooràl aan zijn nu pas rijpend bewustzijn van hetgeen hij aan waarde en liefde achter zich liet.

En in plaats van in Nederland te blijven, zoals hij eerst beslist van plan was, keert hij naar Suriname terug, naar zijn armoedige uitgeputte goudmijn in de binnenlanden, waar de toestanden primitief zijn, en waar weinig uitzicht schijnt op enige verbetering. Dat mag dan zo zijn, maar evenals eenmaal Multatuli kan hij zich daar nu eigenlijk over verheugen. Want waar het minder goed gaat daar is juist de meeste aanleiding tot hoop en verwachting, daar moet àlles nog komen en gebeuren, daar is niets gecamoufleerd. Iedereen kan zien dat het niet goed gaat. En daarom is er juist misschien zoveel hoop op „de dag van morgen", zoveel verwachting, die tot wijsheid stemt en die innerlijke kracht geeft. Hier, in Suriname, wacht een taak. Daar kan hij, die dat land nu als zijn tweede vaderland erkent en aanvoelt, nuttig werk doen, arbeiden aan een verwachting, die misschien ééns werkelijkheid zal worden, en niet voor zichzelf alleen maar voor land en volk van Suriname. Alle arbeid heeft hier een breder doel, een wijder perspectief.

Aldus zeer in het kort het thema van deze knap geschreven roman, die de indruk op ons maakt van waarachtigheid en eerlijkheid, door zijn fijngevoeld psychologisch inzicht zowel als door zijn krachtige en overtuigende stijl. Er is wat de tendens van dit boek betreft, wanneer het woord „tendens" hier dan in een speciale betekenis mag worden gebruikt, een merkwaardige overeenstemming zowel met de zoëven genoemde roman van Albert Helman als met het boek van Tip Marugg, „Weekend-pelgrimage", dat zich op Curaçao afspeelt. Al deze boeken, ook de roman van Marugg, hebben namelijk een ondertoon van bitterheid en teleurstelling, zij vormen in zeker opzicht een klacht, misschien zelfs een aanklacht, maar alle besluiten zijn met een treffende, hartgrondige betuiging van grote, soms zelfs heftige liefde voor het land en de mensen van hun situatie in de West.

Het boek van Marugg eindigt bijvoorbeeld met de emotionele getuigenis: „Dit is *mijn* stad, dit is *mijn* eiland", wanneer hij over Willemstad en Curaçao spreekt. En hij bedoelt daarmee een diepgevoelde liefdesverklaring aan deze wereld van de West. Misschien ligt hierin iets van het geheim der literaire bewogenheid en schoonheid, die van Suriname en de Nederlandse Antillen tot ons komt: de diepe gehechtheid van de auteurs, die hen waarlijk uit het gemoed, uit het warmkloppende hart doet spreken en dat aan hun werk de geur van een sterke artistieke noodzaak en bijzondere oorspronkelijkheid verleent.

17.4.'61.

Balans van de culturele samenwerking met Suriname en de Nederlandse Antillen

Wanneer wij het jaar 1961 overzien en nagaan wat de hoogtepunten waren van de culturele samenwerking tussen de drie landen van het Koninkrijk is er één feit ver uit het belangrijkste:
Namelijk de oprichting van de Adviesraad voor culturele samenwerking tussen de landen van het Koninkrijk, die in februari in Den Haag door Hare Majesteit de Koningin werd geïnstalleerd. Onmiddellijk na de installatie werd onder voorzitterschap van Minister Cals de eerste vergadering gehouden. In oktober 1961 volgde, nu onder voorzitterschap van Minister Debrot van de Nederlandse Antillen, in Willemstad de tweede vergadering. Het belang van de Raad is vooral hierin gelegen, dat er thans een contactorgaan op cultureel gebied tussen de drie landen bestaat, waarin op geregelde tijden overleg kan worden gepleegd over gemeenschappelijke culturele belangen. Vooral de tweede vergadering is van zeer veel belang geweest.

Tijdens de bijeenkomst op Curaçao is een nauwe band ontstaan tussen de negen leden van de Raad, die uit drie landen afkomstig zijn: Nederland, de Nederlandse Antillen en Suriname. De wederzijdse vriendschap tussen de Raadsleden vergemakkelijkte het overleg in de vergadering; zowel in de eerste als in de tweede vergadering werden diverse aanbevelingen, betreffende een reeks van projekten, opgesteld.

Deze projekten zullen volgens de gedachtengang van de Raad het best door de Sticusa in Nederland kunnen worden uitgevoerd. Deze Stichting kan zich erover verheugen, dat de Raad voorts zijn goedkeuring hechtte aan het Sticusa-vijfjarenplan, zij het ook met de aantekening dat de Raad van mening is dat de progressie van dit plan groter moet zijn. Dit in 1959 opgestelde plan beoogt een steviger basis te verschaffen voor de culturele activiteiten van de Sticusa en de culturele centra in de West. Er is bij de opstelling van dit plan zo goed mogelijk rekening gehouden met de in de toekomst te verwachten ontwikkeling op cultureel gebied.

Overigens heeft de Raad zich niet uitsluitend met concrete projekten bezig gehouden. Er is ook een belangrijke verklaring opgesteld die beschouwd kan worden als een gemeenschappelijke beginselverklaring der drie landen ten aanzien van de culturele samenwerking. Om het belang van deze verklaring te demonstreren wil ik graag de volgende passage citeren:

> „De drie landen van het Koninkrijk staan open voor de schatten van de wereldcultuur, en willen elkander bijstaan in het groeiproces dat leiden moet naar een rijkere, ruimere en toch voor elk der afzonderlijke landen karakteristieke cultuur. Onder eerbiediging van elkanders zelfstandigheid willen zij de zelfwerkzaamheid

van ieder der Rijksdelen bevorderen door samenwerking op al die gebieden waar zulk een samenwerking vruchtbaar kan zijn.
Deze gezamenlijke krachtsinspanning geldt zowel de versteviging van het vele dat zij als gemeenschappelijk cultuurbezit met elkander delen, als de ontwikkeling van het geheel eigene dat hen van elkander onderscheidt en dat aan het beeld van het Koninkrijk als geheel zulk een rijkgeschakeerde veelzijdigheid verschaft. Het beeld toch is gegroeid uit een gemeenschappelijk verleden, en bevestigt in de staatkundige verbondenheid die heden nog geldt. Hierom is bij het proces van versterking en aanpassing, van overname en eigen verwerking, onderlinge hulp en bijstand niet alleen in hoge mate gewenst, maar eigenlijk onmisbaar. Het is dan ook een gewichtige taak van de overheid, en niet minder van de individuen, van de gemeenschappen niet minder dan van de afzonderlijke groepen, deze samenwerking zo krachtig en zo edelmoedig mogelijk te beoefenen."

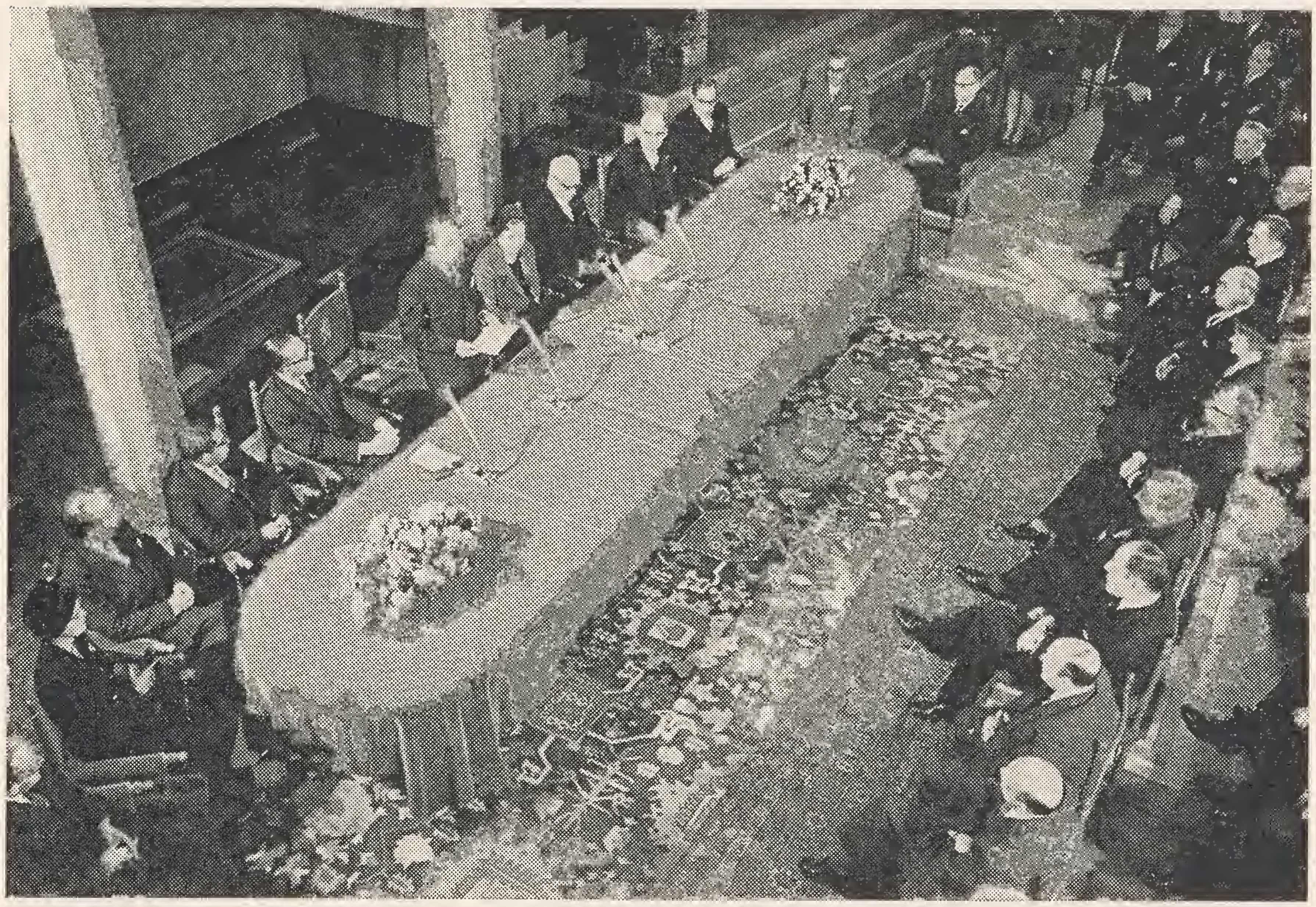
De Adviesraad voor Culturele Samenwerking is niet het enige nieuwe lichaam dat in 1961 tot stand kwam. Er ontstonden voorts twee nieuwe regionale culturele centra in Suriname, te weten het Cultureel Centrum Coronie en het Cultureel Centrum Marowijne, die zich beiden tot doel stellen de culturele belangen van de gelijknamige distrikten te dienen. Ook op Bonaire kwam iets nieuws tot stand. In februari werd daar het Jeugdcentrum van de Stichting Jeugdwerk Prinses Beatrix geopend. Dit centrum belooft een belangrijke factor te worden in het sociaal-culturele werk op Bonaire.

Overigens werd op het gehele terrein het bestaande culturele werk voortgezet. Ook hier treffen wij een aantal nieuwe elementen aan: in mei begon de Sticusa, samen met Radio Nederland Wereldomroep, aan een reeks wekelijks uitgezonden radiolezingen, getiteld „Het ABC der Cultuur", bestemd voor de radio-omroepen in Suriname en de Nederlandse Antillen. De eerste reacties zijn buitengewoon gunstig. Verschillende stations zenden de lezingen zelfs tweemaal uit.

Bij de personen, die in de voorste gelederen staan bij het culturele werk in Suriname en de Nederlandse Antillen traden verschillende mutaties op. De voorzitter van het Cultureel Centrum Curaçao, de heer Bennebroek Gravenhorst, die deze stichting jarenlang met veel bezieling heeft geleid, droeg het voorzitterschap aan zijn opvolger, mr. F. A. Jas, over.

De dirigent van het Curaçaos Philharmonisch Orkest, Sjon Dodo Boskaljon, die dit ensemble vele jaren onder soms moeilijke omstandigheden heeft geleid, werd opgevolgd door de eveneens Curaçaose musicus Wim Statius Muller.

Enkele vooraanstaande personen uit het culturele leven in Suriname en de Nederlandse Antillen ontvingen een hoge onderscheiding. Aan mevrouw May Henriquez-Alvares Correa uit Curaçao en aan Eddy Wessels, voorzitter van het Cultureel Centrum Suriname en dirigent van het Surinaams Philharmonisch Orkest, werd de zilveren anjer van het Prins Bernhard Fonds uitgereikt. De heer Wessels was in de gelegenheid naar Nederland te komen om de anjer zelf uit handen van Prins Bernhard in ontvangst te nemen. Aan de Antilliaanse auteur Boelie van Leeuwen werd door de Jan Campertstichting de Vijverbergprijs 1961 toegekend.

Installatie Culturele Adviesraad FOTO: A.N.P.

Ook op wetenschappelijk gebied viel iemand een onderscheiding ten deel. De tegenwoordige directeur van het Bureau Volkslektuur in Suriname, de heer Jan Adhin, promoveerde in de zomer van 1961 cum laude aan de Groningse universiteit op een economisch proefschrift. Omstreeks die zelfde tijd gaf het Bureau Volkslektuur vier nieuwe goedverzorgde boekjes uit, bestemd voor de bevolking van Suriname. Deze z.g. „banknotoeboekjes", dat wil zeggen boekjes die het formaat hebben van een flink bankbiljet, genoten direkt in Suriname veel belangstelling. Over de situatie op boekengebied in Suriname kan overigens over het afgelopen jaar veel goeds verteld worden. De lezerskring van de C.C.S.-bibliotheek breidde zich opnieuw uit. Er werden verschillende nieuwe wissel-bibliotheken in de distrikten geplaatst.

Ook de muziekbeoefening werd niet verwaarloosd. Na een periode van stilstand repeteerden het Surinaams Philharmonisch Orkest en het Jeugdorkest weer met nieuw enthousiasme. De Surinaamse Kamermuziek Vereniging leidt nog steeds een bloeiend bestaan, terwijl ook de Surinaamse koren terecht nog steeds van zich doen spreken.

Op het gebied van de Beeldende Kunsten in Suriname, vond een tweerichtingsverkeer met Nederland plaats: Een drietal leerlingen van de School voor Beeldende Kunsten vertrok met een studiebeurs naar Nederland. De Nederlandse beeldhouwer

School voor Beeldende Kunsten – Paramaribo Suriname FOTO: REIJNAERS

Bayens ging in Suriname een mozaïek in een kantoorgebouw aanbrengen en hield daar te lande, en trouwens ook op Curaçao, lezingen en cursussen.

Ook op muziekgebied kreeg men in de West bezoekers: Tan Crone gaf in beide landen een reeks van concerten, vooral voor de schooljeugd, terwijl de in Nederland gevestigde Antilliaanse musicus Julian Coco op alle zes de eilanden van de Nederlandse Antillen gitaar-voordrachten gaf.

Bij de balletschool van het C.C.S., welke onlangs een nieuwe leidster kreeg, kan van een gestadige vooruitgang gesproken worden.

Het hoogtepunt op toneelgebied in 1961 was de opvoering van het „Het theehuis van Tobiki", onder regie van Ton Verwey, wiens echtgenote, Noni Lichtveld, de décors en costuums ontwierp. De belangrijkste tentoonstelling die in 1961 in Suriname werd gehouden was de grote expositie „Vier eeuwen Suriname" die ter gelegenheid van de Jaarbeurs in het najaar was opgesteld en zeer veel bezoekers trok.

Ook op de Nederlandse Antillen was men op tentoonstellingsgebied actief. Op Curaçao werden exposities gehouden in het Curaçaos Museum en in Galerie de Boog. Ook de andere eilanden kwamen ruimschoots aan hun trekken. Op Curaçao en op Sint Maarten werd zelfs een schilderwedstrijd georganiseerd.

Op balletgebied zijn op Curaçao diverse groepen en scholen actief. De vooraanstaande balletdanser Carlos Sillié vertrok voor voortgezette studie naar Mexico; zijn landgenote Astrid Salazar legde met goed gevolg het eindexamen aan de Rotterdamse Dansschool af.

Van Aruba valt over de activiteiten op cultureel gebied in 1961 weinig spectaculair nieuws te melden. Dit neemt niet weg dat er regelmatige vooruitgang op diverse terreinen viel te bespeuren. Er arriveerde op Aruba een aantal nieuwe krachten, die hun medewerking zullen verlenen aan de ontwikkeling van het culturele leven. Medio 1961 arriveerde daar de toneelregisseur Piet Eelvelt die met verschillende groepen, waaronder een papiamento groep, enkele toneelstukken in studie nam. De Arubaanse Muziekschool kreeg tegen het jaareinde een nieuwe directeur. Met vertrouwen wordt thans afgewacht welke resultaten deze, uit Holland komende, deskundigen op Aruba zullen boeken.

In 1961 zagen verschillende belangrijke publicaties het licht. In de Antillen verscheen het standaardwerk „Curaçao", van de auteur Johan Hartog, die reeds eerder soortgelijke boeken over Aruba en Bonaire publiceerde. In Suriname gaf de dichter Corly Verlooghen een tweetal nieuwe gedichtenbundels uit, te weten „Jachtgebied" en „Dans op de Vuurgrens". In Nederland verscheen in de Antilliaanse Cahiers „Zo was Curaçao", een vertaling van John de Pool's in 1935 verschenen boek „Del Curaçao que se va". De verschijning van laatstgenoemd werk was niet het enige vermeldenswaardige feit dat in Nederland plaats vond en betrekking had op de beide andere landen van het Koninkrijk.

Vooral de laatste vijf weken van het jaar beïnvloedden in Nederland de culturele balans zeer gunstig. In december kwamen twee films van Peter Creutzberg, te weten „Wij Surinamers" en „Rijst" in première; nadat in april twee andere films van deze begaafde cineast, namelijk „Gevleugelde Verovering" en „Surinaams Passiespel" hun eerste vertoning hadden beleefd. De film „Wij Surinamers" is in de eerste plaats voor vertoning op de scholen bestemd en vormt een onderdeel van het in 1961 door de Adviesraad aanbevolen en door de Regering goedgekeurde voorlichtingsplan op scholen. De film kreeg zeer gunstige kritieken in de pers.

Tegen het jaareinde kwam in Nederland de Stichting „Caribiton" tot stand, die zich ten doel stelt in Nederland die toneelstukken uit de wereldliteratuur voor het voetlicht te brengen, die wat de bezetting betreft, overwegend spelers van Caraïbische herkomst vragen. De Stichting hoopt begin 1962 het toneelstuk „Kinderen van het laatste Kwartier" („Moon on a rainbow shawl" van Errol John) in première te brengen. Enkele personen die in dit toneelstuk zullen optreden, deden dat ook bij de opvoering van een door Jules Defares voor toneel bewerkte spinvertelling, een z.g. anansie torie. Dit stuk „Minnaar in de duisternis" werd op 15 december 1961 ter gelegenheid van Statuutdag opgevoerd. Op diezelfde avond werd door de Nederlandse Televisie-Stichting een programma uitgebracht van Erik de Vries, dat uitvoerige aandacht schonk aan de Nederlandse Antillen. In februari had Erik de Vries reeds een programma, gewijd aan Suriname, vervaardigd.

In december vond in Nederland een tentoonstelling plaats van werken van de

bekende schilder en beeldhouwer Erwin de Vries, die nog net voor het jaareinde naar zijn geboorteland Suriname terugkeerde. Eind november opende de Gevolmachtigd Minister van de Nederlandse Antillen, de heer Lampe, een foto-expositie, getiteld „Natuurbeelden uit de Nederlandse Antillen" in het Koninklijk Instituut voor de Tropen, welke door de Sticusa in Nederland wordt uitgebracht.

Eveneens in de laatste vijf weken van het jaar viel de aankomst in Nederland van de vroegere administrateur van het Cultureel Centrum Curaçao en de redacteur van de Antilliaanse Cahiers, de heer H. Dennert, die belast werd met voorlichting over de Nederlandse Antillen in Nederland. De veronderstelling lijkt gerechtvaardigd, dat door zijn toedoen in Nederland nog meer dan tot nu toe het zoeklicht op de Nederlandse Antillen zal worden gericht.

22.1.'62.

De ligging van Aruba, Curaçao, Bonaire, St. Maarten, Saba en St. Eustatius in het Caribische gebied.
Schaal 1: 12500.000
CUBA
Santiago
Acklin eil.
Mariguana
Caicos eilanden
Turks eil.
Gr Inagua
GROTE ANTILLEN
Jamaica
Kingston
HAÏTI
DOM. REPUBL.
Port au Prince
Ciudad Trujillo
San Juan
Portorico
Virginische eil.
Anguilla
St Maarten
Saba
St Eustatius
St. Kitts
Guadeloupe
Basse Terre
Dominica
Fort de France
Martinique
Castries
St. Vincent
Barbados
St George
Grenada
KLEINE ANTILLEN
ATLANTISCHE OCEAAN
EILANDEN BOVEN DE WIND
CARIBISCHE ZEE
KLEINE ANTILLEN
Aruba
Curaçao
Bonaire
EILANDEN BENEDEN DE WIND
Pta Cardon
Maracaibo
La Guaira
Caracas
Margarita
Tobago
Port of Spain
Trinidad
Baranquilla
Cartagena
Golf van Darién
PANAMA
Magdalena
VENEZUELA
Apure
Orinoco
Cuidad Bolivar
Caura
Caroni
BRITS GUYANA
Georgetown
NW NICKERIE
SURINAME
COLOMBIA
N.
AUG. 1955

In Schakels zijn o.m. verschenen de series:

NA 22	„Onderwijs en cultuur"
S 35	„Suriname – aantekeningen over mensen en volkskunst"
NA 27	„Culturele aspecten"
S 38	„Suriname – mens en religie"
NA 30	„Curaçaoenaars vertellen"
S 39/NA 32	„De rechtsorde in het Koninkrijk der Nederlanden – de basisregelingen"
S 40	„Suriname – zijn bossen, savannen, rivieren en polders"
NA 33	„De Nederlandse Antillen – het plantenkleed"
S 43	„Suriname – kleinere volksgroepen"
S 46	„Suriname – grote volksgroepen"
NA 35	„De Nederlandse Antillen – verleden dat leeft"
S 47	„Suriname – economische notities"

Samenstelling: B. Harst

Het Kabinet van de Vice-Minister President geeft in de radiorubrieken „Suriname" en „De Nederlandse Antillen" voorlichting over deze landen.
De onderwerpen liggen o.a. op het terrein van cultuur, historie, economie, geologie, staatkunde en sociale vraagstukken.